

p3k

ANNA VOTICKÁ

Zachráněna v šanghajském ghettu

ANNA VOTICKÁ

Zachráněna v šanghajském ghettu

Nakladatelství P3K
Praha 2010

Kniha vychází s přispěním
Nadace Židovské obce v Praze.

© Anna Votická, 2010

© Nakladatelství P3K, 2010, 2011

ISBN 978-80-87186-04-6 (tištěná kniha)

ISBN 978-80-87186-11-4 (e-kniha pdf)

PŘEDMLUVA

Život Anny (Anky) Votické-Kantůrkové byl jako život milionů dalších Židů osudově poznamenán holokaustem. Také ona byla vytržena ze svých kořenů a mnoho členů její rodiny bylo zavražděno v koncentračních táborech. V čem je však tento konkrétní osud v jistém smyslu neobyčejný, je skutečnost, že je spojen s židovským ghettem v čínské Šanghaji, kde se svou rodinou přežila druhou světovou válku.

V autorčině rukopisu, který byl prvotně editován Teresou Ho a Cameron Moser, s nimiž se seznámila během svých montrealských přednášek o holokaustu, sugestivně působí hledání způsobu, kterak uniknout z republiky okupované Hitlerem, co všechno pro to podnikli její manžel Arnold i další příslušníci rozvětvené rodiny, zkušenost se způsobem života v pro nás exotické východní Asii, stejně jako dramatické okolnosti „druhé“ emigrace z republiky po únorovém převratu v Československu a konečně i nelehké začátky nového života ve svobodné Kanadě.

Svůj životní příběh zaznamenala Anna Votická především pro své potomky. Celá řada jejích vzpomínek má tak ryze rodinný a osobní charakter. Po dohodě s autorkou jsme některé z nich do českého vydání nezařadili, pietně je ponechali pouze v anglickém rukopisu, určeném pro rodinu a nejbližší přátele, a akcentovali jsme všeobecně sdělnější linku jejího vyprávění.

Jak píše Anna Votická, dnes sedmadevadesátiletá dáma žijící v kanadském Montrealu, v závěru rukopisu, „každý, mladý i starý, by měl vědět, co se nám stalo v letech 1938–1945“. A to je i důvod – vedle snahy přiblížit tuto v našem prostředí málo známou kapitolu šoa – proč jsme se rozhodli tento poměrně útlý rukopis zprostředkovat českému čtenáři.

Redakce

PRVNÍ ROKY ŽIVOTA

Narodila jsem se bezmála před sto lety 5. července 1913 rodičům Maxovi Kantůrkovi a Hedvice Kantůrkové-Kohnové. (Rodiče byli oddáni v pražském Karlíně. Stejný rabín – dr. Hirsch – oddal později i mne.) Naše rodina žila v Brandýse nad Labem, tehdy ještě v Rakousku-Uhersku. Byli jsme čeští Židé, obzvláště tatínek byl velký český vlastenec. Měla jsem tři sourozence: Vildu (narozen 1907), Ernu (Arnošt, narozen 1908) a Lízu (narozena 1917).

Moje první vzpomínka pochází asi z roku 1917. Po smrti starého císaře Františka Josefa projížděl nový mocnář Karel naším rodným městem. To byla historická událost! Otec, který vedl obchod s pánským oblečením na náměstí, měl před obchodem provizorní pódium, abychom něco viděli. Mám mlhavou vzpomínku, jak naše rodina stojí na pódiu a já – sotva čtyřletá – mávám vlajkou.

V roce 1918 jsme se z Brandýsa odstěhovali do Prahy. Vilda tehdy dokončil základní školu a měl pokračovat na gymnáziu. Rodiče chtěli pro nás jen to nejlepší a považovali za samozřejmé, že nejlepší vzdělání dostaneme v Praze.

V Praze jsme se nastěhovali do bytu v Rybné ulici čp. 11. Naše služka Fanda přišla z Brandýsa s námi. Sloužila u nás už od roku 1908, dávno před tím, než jsem se narodila. Matka mi později vyprávěla o jedné epizodě, kdy od nás Fany na týden odešla.

Když se pak vrátila, matka se jí ptala, proč odešla. Nakonec přiznala, že jí její otec řekl, že v té době budou Židé dělat macesy z krve křesťanských panen. Matka jí vysvětlila, jak nesmyslná a krutá je to pověra.

Fanda u nás zůstala čtrnáct let – až do svého sňatku. Byla mi druhou matkou. Jakmile jsem se ráno probudila, běžela jsem se k ní přitulit do postele. Učila mě různým věcem včetně katolických modliteb (dodnes si některé pamatuji). Pokud to bouřlivá léta mého života dovolovala, udržovala jsem s Fandou kontakt až do její smrti – i ona na to láskyplně vzpomínala.

V pronajatém bytě v Rybné jsme bydleli rok. Během celosvětové pandemie španělské chřipky jsme všichni onemocněli. Otec, jemuž jedinému bylo dobře, se o nás všechny staral. Tam jsem také začala chodit do školy. Tehdy jsem poznala dvě přítelkyně: Lidku Smolkovou a Martu Mautnerovou. Dlouho jsme udržovaly kontakty, později odjela Lidka s rodinou s námi do Šanghaje. Marta, její manžel Karel Peka a jejich dcera Alenka přežili koncentrační tábor v Terezíně.

Po roce koupil můj otec dům v Karlíně. Bydlela jsem tam do své svatby. Bylo tam osmadvacet nájemníků a mnoho dětí, všechny se staly našimi přáteli. Otec měl v tomto počínu společníka – bratra mé matky strýce Otta.

Prožili jsme šťastné dětství. V zimě jsme bruslili, lyžovali a sáňkovali. V šesti letech mne přijali do baletu. V deseti, když jsem začínala opravdu

dobře tancovat, mě matka odhlásila a poslala mě na gymnastiku – obávala se, že bych se chtěla stát baletkou. U nás doma vždycky zněla hudba. Bratr Vilda hrál na housle, já na klavír a můj bratr Erna na citeru – to byl tehdy módní hudební nástroj.

Byli jsme velmi soudržná rodina. Rodiče nikdy nejeli na dovolenou sami, dokonce i do kina nás vždy vzali s sebou.

Když mi bylo asi devět let (chodila jsem do třetí třídy), vrátila jsem se domů na oběd a náš byt byl plný lidí. Prostředí bylo dlouhý sváteční stůl jako na velké hostině. Divila jsem se, co se děje, až mi někdo řekl, že to je svatba. Vdává se Fanda a pak nás opustí. To mě šokovalo, plakala jsem a plakala.

Fanda a její manžel pan Nebeský odešli zpět do Brandýsa, do svého rodného města. Chyběla mi tolik, že mě maminka musela za ní poslat na letní prázdniny. Sestřička Líza jela se mnou a bylo nám tam všem moc krásně.

Prázdniny v srpnu skončily a obě jsme se vrátily do Prahy. Škola začínala 1. září a musely jsme se rychle dostat do obvyklého rytmu studia a sportů. Ale nebylo to vždycky stejné. Když mi bylo dvanáct, strávila jsem červenec a srpen v malé internátní škole v Teplicích, abych se učila německy. Majitelkou byla Němka, malá otlá dáma. Hovořily jsme jen německy a pohybovaly se mezi německými děvčaty. Bylo nám skutečně hezky. Chodily jsme také na hodiny plavání a každou sobotu do divadla na německé muzikály. V Teplicích žili manželé Bišičtí, přátelé mých rodičů, kteří také pocházeli z Bran-

dýsa a kteří mě v době mého internátního pobytu v neděli zvali na pořádný oběd.

Měli jsme mnoho příbuzných: tety a strýce v Praze, Příbrami a v Pardubicích, zato dědečka jen jediného. Ostatní prarodiče zemřeli v roce 1916.

K našemu dědečkovi Abrahamu Kohnovi, otci mé maminky, jsme museli chodit pravidelně. Každou středu odpoledne jsme se museli dostavit, políbit mu ruku a já musela udělat pukrle – jako pro krále. Byl to tradiční starobylý zvyk, a ač se časy změnily, nebylo na tom nic zvláštního. Návštěva trvala půl hodiny – nebo možná o trošku déle. Pak jsme šli domů.

Byli jsme si blízcí se sestrami mé matky, Malvou a Martou. Malva žila v Pardubicích a pravidelně jezdila do Prahy. Marta bydlela v Příbrami. Navštěvovala jsem ji velmi často, ale bohužel zemřela mladá ve dvaařiceti letech. Synové Marty Slávek a Jirka, stejně staří jako já, byli jako mí bratři. Slávek zahynul v Osvětimi 7. března 1943. Jirkovi se podařilo utéct a později sloužil jako důstojník v československé zahraniční armádě. Teta Malva byla v Terezíně až do října 1944, kdy byl vypraven poslední transport na Východ. Z Osvětimi se nevrátila.

Z otcovy strany jsme měli jedinou příbuznou, tetu Hedu, otcovu sestru. Byli jsme u ní přinejmenším jednou týdně. Heda a její dcera Herta zahynuly na cestě do Palestiny, když se 25. listopadu 1940 jejich loď Patria potopila na dohled od Haify. Židovské přistěhovalectví do Palestiny bylo tehdy zakázané a přistěhovalcům hrozila od Britů deportace. Žoufalí cestující se ve spolupráci s židovským podzemním hnutím pokusili deportaci zabránit

poškozením lodi, aby mohli vystoupit a snad i zůstat v Palestině. Neodhadli však sílu exploze a loď se potopila příliš rychle. Manžel Hertý doplaval ke břehu a jeden britský voják zachránil jejich osmiletou dceru Ruth. Červený kříž nás informoval o této tragédii až v roce 1943, kdy jsme už byli v šanghajském ghettu. V roce 2005 mě Ruth našla v Montrealu, teď žije ve Francii.

Slavili jsme mnohé narozeniny. Jedny z mnohých, kdy jsme se mohli všichni sejit, byly narozeniny Haničky Kohnové. Byla to dcera strýce Richarda, matčina bratra. Richard s ženou Lončou, dcerou Haničkou a synem Honzou emigrovali do Anglie v roce 1939.

Nikdy jsem se příliš nesblížila s bratranci Leem a Erikem, ačkoli byli stejně staří jako já. Byli to synové Hugo Kohna, dalšího matčina bratra. Oba i jejich matka Kate přežili koncentrační tábor v Terezíně. Další z matčiných bratrů byl Otto Kohn – měl dvě dcery Zdenku a Irmu, Irma zemřela v Izraeli.

Zdenka odešla do Palestiny jako osadnice v roce 1924. Odtud byla poslána do Ameriky na studia zemědělství, kde získala doktorát. Po návratu byla ve svém oboru velmi úspěšná. Stále žije v Izraeli, kde v březnu 2004 oslavila 100. narozeniny. Volám si s ní pravidelně, ale už se nemůžeme navštěvovat.

Pak tam byl Ludvík Kohn, další z mých strýců z matčiny strany. Ženil se pozdě. Se ženou Hermínou, rozenou Poprovou, která pocházela z Libušína, měl dva syny Karla a Jirku – ti byli o hodně mladší než já. Ludvík spáchal sebevraždu v Praze – vrhl se pod vlak, který vezl jeho rodinu do koncentračního tábora. Nikdo z nich se nevrátil.

LÉTA DOSPÍVÁNÍ

Měli jsme klidné a bezstarostné dětství, možná i proto, že jsme nevěděli nic o tom, co nám přinese budoucnost. V létě si rodiče pronajímali venkovský dům někde blízko vody, abychom si mohli zaplavat. Každý rok jsme trávili léto jinde – konkrétně si vzpomínám už jen na Zbraslav.

Když jsme byli větší, rodiče brávali mne a sestru do Stromovky. Jako zvláštní dárek jsme tam dostávaly čokoládu. Jako děti jsme nepily kávu, ale potřebovaly jsme nějaké občerstvení – z Karlína to byla dlouhá procházka přes celé město. Příležitostně jsme jeli tramvají.

Když mi bylo šestnáct, přijali mne na obchodní školu v Praze a tehdy jsem také poznala svého budoucího manžela. Poprvé jsem ho potkala po jednom z výletů do Stromovky. Vrátili jsme se domů a před domem jsme narazili na Ernu s mladíkem a dvěma dívkami – dvojčaty. Dříve než odešli do kina, Erna požádal matku o svačinu. To nebylo neobvyklé. Něco jsme připravili a usedli ke stolu. Ten mladík mi něco říkal, ale bylo to jen pár slov.

Erna později řekl rodičům, že se jeho kamarádovi líbím, myslí si prý, že jsem krásná. To mou matku polekalo! Ihned nařídila, že mi o tom nikdo nesmí říct. Bratr se podřídil, ale služka mi to řekla hned druhý den ráno, když jsem se probudila.

To bylo někdy o prázdninách 1929. Na léto mě rodiče poslali do Itálie k Benátkám – do lázní

na ostrov Alberoni. Když jsem se vrátila vlakem do Prahy, celá rodina na mě čekala na nástupišti. Všechny jsem políbila a můj budoucí manžel Arnold, který tam čekal také, vždy tvrdil, že jsem nevynechala ani jeho.

Když jsme vyšli z nádraží, pošeptal mi, že by mě rád potkal na „korzu“ – to byla každonedělní promenáda Na Příkopěch. „Mám spoustu obrazů, můžu vám je ukázat, budete-li chtít.“ Ta žádost mě šokovala: „Ne,“ řekla jsem. Bylo mi stěží šestnáct, nikdy jsem neměla schůzku!

Ale on mi denně volal. Každý den se mnou mluvil půl hodiny. Dodnes si pamatuji naše čísla: 223-73 bylo moje číslo, Arnoldovo 635-75. Stále jsem říkala, že nepřijdu, ale nakonec jsem v neděli ráno 13. srpna byla v 11 hodin Na Příkopěch.

Měli jsme ale smůlu. Bratr Vilda jel v tramvaji a viděl nás – strašlivý přestupek! Doma byl poprask. Rodiče se okamžitě rozhodli: „Pojedeš do Pardubic. V Praze nezůstaneš, tohle musí skončit, jsi na to ještě příliš mladá!“

Rodiče Arnolda zavolali, aby k nám přišel. Chtěli si s ním promluvit. Byl to skutečný výslech, on byl v jedné místnosti a já v druhé. Otec si mě posadil na klín, všimla jsem si, že pláče. Řekl mi, že by mě mladík zkazil a pak opustil...

Byla jsem pod silným tlakem, a tak jsem nakonec souhlasila, že Arnoldovi napíšu. Napsala jsem mu, že bychom se neměli dále stýkat, a podsunula jsem papírek pode dveřmi mezi salonem, kde jsem byla, a obývacím pokojem, kde probíhala debata s mým